

En stensti i Vejen mose.

Af Søren Alkærsig.

For nogle år siden stødte tømrer Niels Hansen i Vejen ved gravning af en skelgrøft i Vejen mose på en række sten, nogle få flade, men de fleste temmelig tykke, men med en flad side vendende opad, alle liggende i skridts afstand fra hinanden. Et par steder lå der istedetfor sten stykker af en trærod, egetræ, med en flad, tilhugget side vendende opad. Der blev ved grøftegravningen taget c. 80 sten op, hver af en mands byrde.

I forsommeren 1936 blev stien første gang nærmere undersøgt. Det viste sig, at den kun på et kortere stykke c. 60 meter, havde fulgt grøften. Med søger kunde den følges de c. 150 meter ind til land og på den anden side grøften c. 200 meter ud i mosen, tilsidst med megen besvær, da tørvelaget over stenene her blev tykkere, 1½ meter, og der er ingen tvivl om, at stien går endnu et stykke længere ud. I selve kanten af mosen, i landingen, ligger flere lignende sten og en del er bortført, og stien har da sandsynligvis fortsat endnu et stykke op mod marken, hvad der også i gammel tid, da terrænet var langt mere sumpet, var nødvendigt, om den skulde gøre nytte.

På de første 250 meter fra land var undersøgelsen ikke vanskelig, idet stenene og rods og plankestyke

kerne kun ligger gennemsnitlig $\frac{1}{2}$ meter nede. Denne ret ringe dybde hænger sammen med, at der forlængst ved tørvegravning er ført et lag tørvejord på c. 1 meter derfra, og nu nærmer de nye og dybere liggende grave sig stien for anden gang. Længere ude derimod, hvor mosen på et stort stykke har hele sin oprindelige overflade, ligger stien, som før sagt, meget dybere, hvad derfor tilsidst gør undersøgelsen umulig. Hvad der især vilde have været af interesse er, om man herude kunde finde den *boplads*, som stien vel må have ført ud til, men det er altså ikke lykkedes. Der er andet steds i mosen fundet visse levninger, flintsager, potteskår, afvigende plantebestand (f. eks. brændenælder), som tyder på, at der til tider har boet mennesker herude, sagtens især i meget usikre perioder, og de har sikkert søgt at værne hjem og boplads ved at gøre adgangen så vanskelig som mulig. At stien gaar i zik-zak, med ialtfald to skarpe knæk, har vel skullet tjene samme formål.

Det er vel sandsynligt, at der har været og endnu kan findes flere af den slags stier i moserne. Vand og sump har jo under ufredelige forhold, og langt ned mod vor egen tid, været det bedste værn, der kunde findes. Man har f. eks. fra 16'hundredernes krige mange beretninger om, dels fra tingbøger og dels fra præster, hvordan befolkningen tyede ud i moserne, dækkende sig bag stier, som kun meget stedkendte folk kunde finde. Og saa kunde det gå galt alligevel. »Og hvor som de kunde finde nogle folk, enten udi moser eller moradser, da slog de og pinte dem, at vise dem alt det de havde«, hedder det i en klage fra Grene sogn ²⁵/10 1660.

Da egnen her, Malt, Vejen og Læborg sogne, som liggende mellem de to grene af »hærvejen«, som skilles i Asbo, var af dem, der blev allerværst medtaget i

disse krige, var jeg først tilbøjelig til at tro, at om-
talte sti havde ført ud til et saadant skjulested, og
da sandsynligvis i tiden 1657–60. Men efterhånden
som undersøgelsen skred frem, og søgeren måtte læn-
gere og længere ned for at finde stenene, måtte denne
antagelse opgives. Det er i det hele svært at forstå
for en lægmand, at der kan vokse et så mægtigt tør-
velag op over en sti, der engang har ligget fremme
i dagen, selv om der også er gået et par tusind år
siden dengang. Man kunde jo tænke sig den forkla-
ring, at stien er sunken, det skulde synes nærliggende,
når stenene vejer henad 50 kg stykket, og ligger i et
ret eftergivende materiale. Men det kan ikke være til-
fældet, thi hvad enten stenenes flade er stor eller lille
i forhold til vægten og tykkelsen, så ligger de alle
fremdeles i samme niveau. Endnu stærkere bekræftes
dette af træstykkerne, som ligeledes ligger i højde
med stenene. Men iøvrigt siger de geologer, jeg har
spurgt, at et saadant tørvelag (højmosetørv) meget
vel kan vokse op på endnu kortere tid end et par
tusind år. Angående stiens alder må jeg henvise til
pollenundersøgelserne (se det følgende), men der er
vel altså intet i vejen for, at den kan være fra den
urolige tid mellem bronze- og jernalder.

Ved træstykkerne er der visse ejendommeligheder.
Der er funden ialt 7, alle af eg og af meget forskel-
lig størrelse og form. To er forlænge siden taget op,
to ligger urørte i deres leje, og tre er taget op og
undersøgt og derefter atter lagt tilbage i deres leje,
godt pakket ned i tørvejord. Det er disse sidste her
skal siges lidt om. Det længste stykke er en planke
på 4.3 meter, tykkelsen 7–8 cm og bredden 30–35
cm på den *brede* side. At den også har en smallere
betyder jo, at den er kløvet ud af en stamme. På den
opadvendte brede side synes sporene af denne ud-

kløvning udslettede; den nederste side derimod har nogle mærkelige furer tværs over planken, ialt 7, og med en regelmæssig afstand på 45 cm. Disse furer synes for smalle til at være kilehuller, og sådanne vilde heller ikke, som disse, gå helt igennem træet (her altså tværs over planken). Alligevel kan de vel vanskelig forklares anderledes end som spor af kløvningen, der så må tænkes at være foregået ved hjælp af en række egepinde. Dog hvis træet før anbringelsen i mosen har været brugt til noget andet (hvad der dog ikke ellers er spor af) kunde der jo også være andre forklaringer.

Det næste stykke der blev taget op lå i umiddelbar fortsættelse af planken, dog med sædvanlig afstand. Det var et temmeligt svært kløvet rodstykke på godt en meters længde, tykkelse og bredde meget forskellig. Den øverste endeflade, hvorfra et fældet træ altså i sin tid er taget, (den omtalte planke kunde godt være en del af dette træ), bærer i den ene side stærke brandspor, måske er der lignende spor i den anden. Indenfor denne forbrændte del sidder endnu en kile af lysere træ, men vistnok også eg. Den har skullet hjælpe til at fuldføre fældningen, efter at den forbrændte del er hugget bort, og den er så bleven siddende i stubben. Rødderne, hvoraf et par meget svære, er hugget af, men, som vi straks skal se, ikke mens de sad fast i jorden. Træet synes først ryddet i hel tilstand, dernæst er rødderne hugget fra, og tilsidst har man taget fat på at brænde og hugge (og kile) stammen fra stubben. Anvendelse af ild tyder jo nærmest på, at man *ikke* har haft nogen jærnøkse til rådighed. Alligevel kan vi godt befinde os i jernalderen, thi de første århundreder af denne periode var jærnet umådelig dyrt, og trællene har utvivlsomt fremdeles til træfældning skullet bruge

stenøkser, som før. Heller ikke noget dårligt redskab, forsøg flere steder har vist, at en sådan økse meget vel kunde bruges til træarbejde, og de arbejdsspor, der her ses på hugfladerne af disse rødder kunde godt tyde på stenværktøj. Fra tre sider har man grebet an, de to skråt ovenfra, den tredie fra neden, og her er huggefladen kun lille, der har ikke været ret meget tilbage, før roden var fri. Også denne noget vidtløftige arbejdsmetode på en rod, som dog ikke er mere end 50 cm. i omkreds, kunde jo tyde på stenværktøj; og ihvertfald viser den (jfr. ovenfor), at træet er ryddet i hel tilstand.

Sammen med undertegnede blev stien undersøgt anden gang 14. Juli 1937 af museumsassistent *Th. Sorgenfrei*. Ved denne lejlighed blev udtaget tørveprøver til *pollenanalyse*, for om muligt at få en *tidsbestemmelse*, og nogen tid efter skrev hr. museumsassistenten bl. a. følgende til mig:

På grundlag af de tagne prøver er der foretaget en pollenundersøgelse af hr. stud. mag, J. Troels-Smith, Danmarks geologiske undersøgelses moselaboratorium. Han udtaler følgende om stenlægningens alder:

»Da det ved undersøgelsen har vist sig, at der findes bøgpollen i tørven under stenene, må stenlægningen i alle tilfælde være yngre end bronzealderen. Pollenanalysen af en prøve lige under en sten gav som resultat, at der bl. a. fandtes 10% bøg og 4% avnbøg, hvilket viser, at stenlægningen må tilhøre jernalderen, subatlantisk tid. Det understreges, at denne datering ikke er fuldstændig fyldestgørende, idet der til en nøjere tidsbestemmelse må foretages en meget omfattende undersøgelse af Vejen moses opbygning, således at man ved hjælp af denne tidsfæstelse kan give en helt nøjagtig datering af stenlægningen.«

Det kan tilføjes, at der samtidig blev taget prøver til pollenundersøgelse i bunden af en gammel kanal, nordligst i Vejen mose, omtrent lige overfor stenstien i den sydlige side. Den er c. 600 meter lang og aldeles lige. Jorden, som er kastet op af kanalen, ligger fremdeles som en betydelig vold ved siden af den, sådan at højdeforskellen mellem kanalens bund og voldens krone er $1\frac{1}{4}$ meter. Men det mærkelige og opsigtsvækkende er, at både vold og kanal er så fuldstændig skjult i mosens, at denne endog ovenover var aldeles plan, ialfald til afvandingen for en del år siden begyndte, og ingen anede kanalens tilværelse, før det hele traf til at blive gennemskåret af en stor grøft, så man så et fuldstændigt og særdeles tydeligt tværprofil. Jeg sagde straks jeg så den: det er en afvandingskanal fra Valdemarstiden! Og meget forkert er det neppe. Ganske vist »viste de tagne prøver sig ikke egnede til pollendatering«, men også Troels-Smith mener alligevel at bestemmelsen kan være rigtig, »højest sandsynlig middelalder« siger han. I så fald har vi jo her en meget hurtig mosevækst (og med et temmelig forbløffende resultat), som gør det mere forståeligt, at stien ovre i mosens anden side har kunnet blive dækket med et så mægtigt lag tørvejord.
